

Diyamet

İLMİ DERGİ

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Cilt: 43 • Sayı: 3 • Temmuz - Ağustos - Eylül 2007

SÜNNETİN İSLÂM'DAKİ YERİ*

Nuri TOPALOĞLU**

Özet:

İslâm dininin iki temel kaynağından biri Sünnet'tir. Sünnet'in dinî hüküm kaynağı olduğunu bize Kur'an bildirmekte ve **"Sana gönderileni insanlara açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik..."** (16/44) ayetiyle Hz. Peygamber'e, Kur'an'ı insanlara açıklama görevi verilmektedir.

Hz. Peygamber, ilahi kayıtle müslümanların kendisine uymakla yükümlü olduğu en güzel örnek (33/21); Kur'an'ın hükümlerini tefsir ve izah ile yetkili bir peygamberdir (7/157-158).

Bu makalenin, Sünnet'in dindeki yerinin tayin ve tespitine yeni bir açılım getirmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Sünnet.

The Place of the Sunnah in Islam

Abstract:

One of the two basic sources of Islam is the Sunnah. Qur'an says the Sunnah is a religious judgment source and with the verse **"To you We have revealed the admonition, so that you may proclaim to men what was sent down for them..."** (16/44) the explanation of the Qur'an to people is given to the Prophet.

The Prophet, with divine booking the best example that the Muslims must obey (33/21); is the person who has the authority for commenting on the Qur'an's judgments (7/157-158).

With this article, a new expansion to the place of the Sunnah in the religion is aimed.

Key words: Islam, Sunnah.

---

* Bu makale daha önce Diyanet İlmî Dergi'nin 24. cilt, 2. sayısında yayınlanmıştır.

Âyetler ışığında Hz. Peygamber'in ve Sünneti'nin İslâm'daki yeri ve bazı sahâbilerin Sünnet'e uyma konusundaki söz ve davranışlarından bahseden bu yazı, müellifin, "Dirâ sât fi'l-Hadîsi'n-Nebevî ve Târîhi Tedvînih" adlı eserinin aynı başlığı taşıyan kısmının (bk. s. 12-20) tercümesidir. Eser, 1396' da Riyad'da basılmıştır.

** Prof. Dr., D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi

Giriş:

Sünnetin İslâm'daki yerini tesbit etmek istediğimiz zaman, sünnetin ve bizzat Rasûlüllah'ın (s.a.s.) İslâm'daki mevkiini Kur'an-ı Kerim'den araştırmamız gerekir. Kur'an'ı tetkik ettiğimizde Hz. Peygamber'i aşağıdaki vasıflarda görürüz.

1- Hz. Peygamber Kur'an-ı Kerim'i açıklar:

Bu konuda Allah Taâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sana da, insanlara gönderilene açıklayasın diye Kur'ân'ı indirdik. Belki düşündürler.”**¹

Demek ki Kur'an'ı insanlığa amelî ve şifâhî olarak açıklaması ve tefsîr etmesi Rasûl-ü Ekrem'in vazifelerindendi. Nitekim O, Kur'an'ın mücmelini tafsîl, müşkilini beyân etmiştir. Bu görev O'na Allah (c.c.) tarafından verilmiştir. Şurası muhakkak ki, tefsîr etme ve açıklama tilâvetin dışında bir şeydir. Şârih ekseriyetle uygulamalı îzâha ihtiyaç duyar. Bunu Rasûlüllah da yapmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şahsiyetini bu vazifeden tecrid etmek mümkün müdür? O'nun Kur'an hakkındaki açıklamalarını kabul etmemek, Kitab'a imanla bağdaşır mı? Bu bizat Kitab'ı inkâr manasına gelmez mi?

2- Hz. Peygamber müslümanların uymak mecburiyetinde oldukları en güzel örnektir :

Allah (c.c.) buyurur ki, **“And olsun ki, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok ananlar için Rasûlüllah en güzel bir örnektir.”**²

3- Hz. Peygamber'e uymak farzdır:

Bu konuda da Allah Taâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ey inananlar, Allah'a ve Rasûlüne itaat edin.”**³

“Kim Peygamber'e itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiş demektir.”⁴

“Kim Allah'a ve Peygamber'e itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine eriştiği peygamberler, siddîklar, şehidler ve iyilerle beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşlardır.”⁵

---

1 Nahl (16) 44.
2 Ahzâb (33) 21.
3 Enfâl (8) 20.
4 Nisâ (4) 80.
5 Nisâ (4) 69.

“Ey inananlar, Allah’a, Peygamber’e ve sizden olan idarecilerinize itaat edin. Eğer bir şeyde çekişirseniz, Allah’a ve ahiret gününe inanmışsanız, onun hallini Allah’a ve Peygamber’e bırakın. Bu daha hayırlı ve netice itibariyle en güzeldir. Ey Muhammed, sana indirilen Kur’an’a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmüyor musun? Putlarının önünde muhâkeme olunmalarını isterler. Oysa putları inkâr etmekle emrolunmuşlardı. Şeytan ise onları derin bir sapıklığa düşürmek ister.”⁶

Bu âyetler açıkça gösteriyor ki, peygamberler yalnızca tebliğ ve ikna etmek için değil, Allah’ın emriyle itaat olunmak üzere gönderilmişlerdir. İnsanlar da, Hz. Peygamber hayattayken O’nun verdiği hükümlere, vefatından sonra Kur’ân ve Sünnette gösterilen yola girmedikçe asla inanmış sayılmazlar. Bu herkes tarafından bilinen bir hakikattir.

Peygamber (s.a.s.) sırf vazifesini yapmış olmak için konuşan bir vâiz de değildi. Şöyle ki, din kendine has şekilleri, nizamları, durumları, değerleri, ahlâki hükümleri, âdâbı muâşeret kaideleri, ibadetleri ve diğer bütün esasları ile yaşanan bir hayat tarzıdır. Peygamber’i hakem kabul etmek O’nun şahsına değil, ancak getirdiği hükümleri ve metodu hakem saymak demektir. Yoksa vefatından sonra, Kur’an ahkâmının ve sünnetin bir değeri olmazdı. Nitekim Hz. Ebû Bekr, bundan daha azından dolayı savaş ilân etmişti; bu da sadece zekâtın hükmünde Allah’a ve Rasûlüne itaat edilmemesiydi.

4- Hz. Peygamber hükümler koymaya yetkilidir:

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “Allah, rahmetimi, yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları, okuyup-yazması olmayan Peygamber Muhammed’e (s.a.s.) uyanlara yazacağız; o Peygamber onlara iyiliği emreder, kötülüğü nehyeder, temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar, onların ağır yüklerini ve zor tekliflerini hafifletir. Bu Peygamber’e inanan, hürmet eden, yardım eden, O’nunla gönderilen nûra uyanlar, işte onlar sadete erenlerdir, demiştir. Ya Muhammed de ki, “Ey insanlar, doğrusu ben, göklerin ve yerin hükümrânı, kendisinden başka hiçbir tanrı bulunmayan, diriltiren ve öldüren Allah’ın, hepiniz için gönderdiği Peygamber’iyim. Siz de Allah’a ve ümmî peygambere, Allah’ın sözlerine inanan Rasûle inanın. O’na uyun ki doğru yolu bulasınız.”⁷

Bu âyetler, Allah’a ve Rasûlüne inanma emrini, aynı zamanda bu iman gereği olarak emrettiği ve vazettiği hükümlerde, sünnetinde ve tatbikâtında Hz. Peygamber’e uy-

6 Nisâ (4) 59-60.

7 A’râf (7) 156-158.

ma emrini ihtivâ etmektedir. Tebliğ ettiği şeylerde O'na uymadıkça insanların hidayete ulaşmalarına imkân ve ihtimal yoktur. İmanı, Rabb'inden tebliğ ettiği ve kendisinin vazettiği şeylerde Rasûlüllâh'a amelî yönden tamamen uyma takip etmedikçe kalben inanmış olmaları kâfi değildir. Bu âyetler, "onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri de haram kılar" demekle, Allah'ın Resûlü'ne vermiş olduğu dînî teşrî' yetkisini de beyân etmektedir. Burada Allah'ın Resûlü'ne isnad ettiği haram ve helâl kılma işi O'nun vazifelerindedir. Allah'ın haram ve helâl kıldığı şeyler ile Peygamber'in harâm ve helâl kıldıkları arasında hiçbir fark yoktur. Her ikisine de itaat etmek ve uymak aynı derecede farzdır. Bu sebeple Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Allah'ın Resûlü size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan uzak durun."**⁸

Bu âyet-i kerîme, Hz. Peygamber'in getirdiği ve ümmetine tebliğ ettiği şeylerin tek bir kaynaktan alındığına işaret eder. Kur'an da Sünnet de Allah'ın vahyi iledir. **"O, kendiliğinden konuşmamaktadır. O'nun konuşması ancak bildirilen bir vahy iledir."**⁹

Bu sebeple İmam Şafiî demiştir ki: "Allah'ın farzlarını kabul eden olarak şu hakikat meydana çıkar: Hz. Peygamber'in sünnetine ihtiyaç duymamak mümkün değildir; Kitab'ı hâmilinden ayırmak da ancak Kitab'ın kendisini inkâr demek olur.

Bu sebeple İmâm Şâfiî demiştir ki: "Allah'ın farzlarını kabul eden herkes, Allah insanlara Rasûlüne itaati ve O'nun hükmüne uymayı farz kıldığından, Peygamber'in sünnetini de kabul eder. Kim de Rasûlüllah'dan geleni kabul ederse, O'na itaati Allah farz kıldığı için, Allah'dan geleni kabul etmiş demektir."¹⁰

Yukarıdaki âyetleri tetkikle kesin bir sonuca varıyoruz. Bu da Rasûlüllah'a itaatın farz olduğudur. Hz. Peygamber'e uymak ise, O'nun sünnetine bağlılıkla gösterilir. Bunun içindir ki müslümanlar, sünnete uymada fîilen icmâ etmişlerdir; ilk günden beri anlayışları da budur. Nitekim İslâm ümmeti, hüküm vermede ve müşküllerini halletmede Asr-ı Saadetten beri bu yolu takibetmiştir. Şu söylediğimizi teyid etmek için misal olmak üzere bazı hadisleri zikredebiliriz.

Sünnet ve Hz. Ebû Bekr:

Kabîsa b. Züeyb demiştir ki, "bir nine mîrastan payını sormak üzere Ebû Bikri's-

8 Haşr (59) 7.

9 Necm (53) 3-4.

10 eş-Şafiî, *er-Risâle*, 33.

Sıddîk'e geldi. Ebû Bekr ona :

- Allah'ın Kitabında mîras olarak sana bir şey yok. Resûlüllah'ın sünnetinden de bu konuda birşey bilmiyorum. Sen şimdi git, ben ashaba sorup-araştırayım, dedi ve meseleyi onlara sordu. Muğîre b. Şu'be :

- Resûlüllah'ın yanındaydım, nineyde altıdabir verdi, dedi. Ebû Bekr :

- Seninle bunu duyan başka biri var mı? diye sordu. Muhammed b. Mesleme ayağa kalktı ve Muğîre'nin dediğinin aynısını söyledi. Bunun üzerine Ebû Bekr, nineye südüs verdi."¹¹

"Resûlüllah'ın sünnetinde bu konuda bir şey bilmiyorum" dedikten sonra, Hz. Peygamber'in nineye südüs verdiğini öğrenince ona altıdabir vermesi, Hz. Ebû Bekr'e göre sünnetin hucce olduğu isbata kâfidir.

Sünnet ve Ömer İbnü'l-Hattâb:

Hz. Ömer şehâdetinden bir kaç gün önce bir konuşma yapmış ve şöyle demiştir : "... Yâ Rabbî, bütün memurlarım hakkındaki niyetime şâhid ol. Ben onları, sadece insanlara dinlerini ve Peygamber'in sünnetini öğretsinler, ganîmetleri taksim etsinler, onlara âdil davransınlar ve kim zor bir problemle karşılaşır bana ulaşırsınlar... diye gönderdim."¹²

Hz. Ömer, vali ve kadıları hakkında daima mesuliyet duygusu taşırdı. O'nun Kâdî Şurayh'a yazdığı mektup meşhurdur. Bu mektup, insanlar arasında hüküm verirken Sünnetin delil sayılması ve ona uyulması gerektiğini ifade etmektedir.

Hz. Ömer'in Kâdî Şurayh'a mektubu:

Nesâî'nin rivayet ettiğine göre Kûfe kadısı Şurayh, bazı şeyleri sormak üzere Hz. Ömer'e bir mektup yazmıştı. Hz. Ömer ona cevap olarak yazdığı mektupta şöyle demiştir: "Allah'ın kitabıyla hükmet. Eğer onda yoksa Resûlüllah'ın sünneti ile hükmet. Şayet Kur'an'da ve sünnette hükmü yoksa, vazifesini tam ve doğru yapan kişilerin verdiği hükümlere uy! Allah'ın Kitabında ve Rasûlüllah'ın sünnetinde bir hüküm yoksa ve selef-i sâlih o konuda bir şey söylememişse, bu takdirde ister kendi içtihadınla hemen bir hüküm ver, istersen bekle. Fakat beklemeyi senin için daha hayırlı görüyorum. Ve's-Selâmü aleyküm."¹³

11 *Muvatta'*, Ferâiz, 8; *Tirmizî*, Ferâiz, 10.

12 *Dârimî*, *Sünen*, 1, 72.

13 *Nesâî*, *Sünen* VIII, 204. Buradaki isnadı sahihtir. Ayrıca bk. *Dârimî*, *Sünen* I, 60; *Vekî*, *Ahbâru'l-Kudât*, II, 1890-190; *Hilyetü'l-Evliyâ*, IV, 136; *Beyhakî*, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, X, 115; *I'Hâmü'l-muvakkîn*, 1, 65, 90.

Hız. Ömer'in Peygamber'in sünnetini öğrendikten sonra, birçok meselede şahsî görüşlerini terkettiğini görüyoruz. Bunun örneklerinden birisi, İmâm Şâfiî'nin şu rivayetidir: "Sâid İbnü'l-Meseyyib'den rivayet edildiğine göre Hz. Ömer, diyetini kâtilin baba tarafından akrabaları öder, kadın kocasının diyetinden bir şey alamaz, diyordu. Nihayet Dahhâk b. Süfyân, Hz. Peygamber'in kendisine, Eşyem ed-Dibâbî'nin diyetinden karısına hisse vermesini mektupla yazdığını haber verince Hz. Ömer görüşünden vazgeçti ve sünnete uydu."¹⁴

Hız. Ömer'in, sünneti öğrendiği anda kendi görüşünü bırakıp ona uyduğunu gösteren bir diğer hâdise şudur: Süfyan b. Amr'ın Becâle'den naklettiğine göre o şöyle demiştir: Abdurrahman b. Avf, Hz. Peygamber'in Hecer mecûsîlerinden cizye aldığını haber verinceye kadar Hz. Ömer mecûsîlerden cizye almıyordu."¹⁵

Sünnet ve Abdullâh b. Mesûd:

Dârimî'nin muhtelif senedlerle rivâyetine göre Abdullâh b. Mesûd şöyle demiştir: "Öyle bir zaman yaşadık ki, bir daha onu yaşamak ve orada bulunmak istemiyoruz. Allah (c.c.) ise gördüğünüz yaşa ulaşmamı takdir etmiş. Öyleyse bir meselenin hükmünü öğrenmek istediğiniz zaman Allah'ın Kitabına müracaat edin, eğer onda bulamazsanız Resûlullah'ın sünnetine bakın. Şayet onda da bulamazsanız müslümanların üzerinde birleştikleri hükme (icmâ') uyun. Onda da yoksa kendi reyinle icthad et, korkarım, çekinirim deme. Çünkü helâl şeyler bellidir, haram şeyler bellidir, bunlar arasında ise şüpheli hususlar vardır. Sana şüphe veren şeyleri bırak, şüphe vermiyenlere bak."¹⁶

Yine Dârimî'nin rivâyetine göre Abdullâh b. Mesûd demiştir ki, "Sünnete uymada orta yolu tutmak, bid'ate götürecekt icthaddan daha hayırlıdır."¹⁷

Sünnet ve Zeyd b. Sâbit:

Mesleme b. Mahled, Zeyd b. Sâbit'e, "amcaoğlu, istekli olmadığımız halde bize kadılık vazifesi verdiler" demişti. Bunun üzerine Zeyd b. Sâbit ona şu tavsiyede bulundu: "Allah'ın Kitabıyla hükmet, eğer Allah'ın Kitabında yoksa Hz. Peygamber'in sünneti ile hüküm ver. Sünnette de bulamazsan ilim ve fikir ehlini çağır, onlarla istişare ettikten son-

14 eş-Şâfiî, *er-Risâle*, 426. Başka bir hükümde de hadisi duyduktan sonra kendi görüşünden vazgeçmiştir. Bk. *er-Risâle*, 427.

15 eş-Şâfiî, *er-Risâle*, 430-431.

16 Dârimî, *Sünen*, I, 60-61.

17 Dârimî, *Sünen*, I, 72.

ra ictihad et, sence doğru olanı seç, bunda bir mahzur yoktur.”¹⁸

Sünnet ve Muâviye:

Bir gün Hz. Muâviye mimbere çıkmış, Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle demiştir: “Ey Arap toplumu, Allah'a yemîn olsun ki, Peygamber'inizin sünnetini siz en iyi şekilde tatbik etmezseniz başkaları ona sizin kadar da uymaz.”¹⁹

Hz. Muâviye, sünnetin tadrîsiyle bizzat meşgul oluyordu.²⁰ Abdurrahman b. Şibl'e, Rasûlüllah'dan duyduğu hadisleri halka öğretmesini yazmıştı.²¹

Hz. Peygamber'in hadisini duyduktan sonra, Ermîniye'ye gönderdiği askere karşı tavrını değiştirmiştir. “... Ermîniye'ye gönderilen müfrezede Cerîr b. Abdillâh da vardı. Orada halkın aç kaldığını görünce Cerîr, Muâviye'ye şöyle yazar: Ben Rasûlüllah'ın insanlara merhamet etmeye Allah merhamet etmez, buyurduğunu işittim. Bunun üzerine O'nu yanına çağırır ve sorar: Sen bunu Peygamber'den mi işittin? Cerîr, evet, der. Hz. Muâviye, o halde git onlara iyi bak ve bol ihsanda bulun.”²²

Sünnet ve Mervân b. Hakem:

Bir gün Ebû Hureyre, Mervân'a sorar: “Ribâyâ helâl mi diyorsun?” Mervân hayır, diye cevap verdi. Ebû Hureyre tekrar sordu: “Daha sonra halktan toplanacak erzakın listesini, önceden satışa mı çıkarıyorsun? Halbuki Rasûlüllah (s.a.s.), henüz elde edilmiş yiyeceklerin satışını yasaklamıştır.” Ravî diyor ki, Ebû Hureyre'nin bu îkâzı üzerine Mervân bir konuşma yaptı ve bunların satışını yasakladı. Daha sonra muhafızların, halka satılmış vâridât defterlerini topladıklarını gördüm.²³

İmâm Mâlik'in rivayetine göre “bir köle adamın bahçesinden bir hurma fidanı çalmış ve onu efendisinin bahçesine dikmiştir. Adam fidanı aramaya çıktı, onu buldu ve Mervân b. Hakem'e şikâyet etti. Mervân, elini kesmeyi düşünerek köleyi hapsetti. Kölenin efendisi hemen Râfi' b. Hudeyc'e gidip ona meseleyi anlattı. Râfi', Rasûlüllah'ın

18 el-Beyhakî, *es-Sünennü'l-Kübrâ*, X, 115.

19 el-Mervezî, *es-Sünne*, 14.

20 *el-Müntehab min Müsnedi'l-Keşî*, 49a.

21 *el-Müntehab min Müsnedi'l-Keşî*, 39a.

22 Ahmed İbnu Hanbel, *Müsned*, IV. 361.

23 Müslim, *Büyû*, 40.

“Meyvelerden ve cümmârdan²⁴ dolayı el kesilmez” buyurduğunu işittim, dedi. Adam, Mervân, kölemi yakalattı, elini kesmek istiyor, benimle gelmeni ve Rasûlüllah’dan işittiyini ona söylemeni istiyorum, dedi. Râfi’ onunla Mervan’a gitti. “Bu adamın kölesini yakalattı mı?” diye sordu. Mervân, “evet” dedi. “Ona ne yapacaksın?” sorusuna da “elini kestirmeyi düşünüyorum” cevabını verdi. Râfi ama ben Hz. Peygamber’in “Meyvelerden ve cummârdan dolayı el kesilmez” dediğini işittim, deyince, Mervân kölenin serbest bırakılmasını emretti.”²⁵

Sünnet ve İbn Abbâs:

İbn Abbâs, Rasûlüllah’ın hadisini işittikten sonra, peşin para ticaretinin cevazı hakkındaki görüşünden vazgeçmiştir.²⁶ Bu konuda Mervezî şu hadisi nakleder: “Hayyân b. Abdillâh, Ebû Miclez’e para ticâretinin hükmünü sordu. O dedi ki, İbn Abbâs bir zamanlar, peşin olmak şartıyla onda (sarf) bir beis görmüyordu. Ebû Saîd el-Hudrî onunla karşılaştı ve şöyle dedi: Allah’dan korkmuyor musun? Ne zamana kadar insanları ribâ yedirmeye devam edeceksin- Rasûlüllah’ın şu hâdisi sana ulaşmadı mı? (Burada Ebû Saîd ilgili hadisi nakletmiştir.) Bunun üzerine İbn Abbâs, yâ Ebâ Saîd Allah sana hayırlar versin, bana unutmuş olduğum bir hususu hatırlattın; Allah’a tevbe ve istiğfâr ediyorum, dedi. Râvi diyor ki, İbn Abbâs bundan sonra, aynı cinsten paraların peşin de olsa eşit olmayan değişimini caiz görmüyordu.”²⁷

Sünnet ve Abdullâh b. Ömer:

İmâm Şâfiî’nin naklettiğine göre İbn Ömer, “Zirâat ortaklığı yapıyor, bunda bir beis görmüyorduk. Nihayet Râfi,’ Rasûlüllah’ın bundan nehyettiğini söyleyince onu bıraktık” demiştir.²⁸

Sünnet ve Kâdî Şurayh:

Dârimî’nin nakline göre eş-Şa’bi’nin şöyle demiştir: “Kâdî Şurayh’ın yanındaydım; bir adam geldi ve aralarında şu konuşma geçti:

24 Cümmâr, hurma ağacının taze sürgünlerinin yenebilen iç kısmı, özü.

25 Mâlik b. Enes, *el-Muvatta’*, 237.

26 Burada söz konusu olan, aynı cins paraların peşin olarak eşit olmayan değişimidir ki buna “ri-be’l_fadl” denir.

27 el-Mervezî, *es-Sünne*, 51.

28 eş-Şâfiî, *er-Risâle*, 445. Ziraat ortaklığına dair geniş bilgi ve farklı görüşler için bk. *Kitâbü’l-Fıkh*

- Yâ Ebâ Ümeyye, parmakların diyeti ne kadar?

- Onar onar.

- Allah Allah! Bunlar eşit mi? (Başparmağı ile küçük parmağını gösterir.)

... Fesübhânellâh! Kulağınla elin eşit mi? Zîra saçın ve sarığın örttüğü kulak için diyetin yarısı, el için de yarısı gerekir. Yazıklar olsun... Sünnet sizin kıyâsınızdan önce gelir. Onun için sünnete uy, bid'atçı olma. Şunu bil ki, hadislere uyduğun müddetçe aslâ sapıklığa düşmezsin.

Bu hadisin ravilerinden Ebû Bekr diyor ki, Şa'bî bana,

- Yâ Hüzeyl, şâyet sizin en yaşlınız ve şu beşiğindeki çocuk öldürülseler bunların diyetleri eşit olmaz mı? diye sordu. Ben de, evet, dedim.

- O halde kıyâs nerede?"²⁹

Kâdî Şurayh'ın, "sünnet sizin kıyâsınızdan önce gelir" sözünü Evzâî de nakletmiştir.³⁰

Sünnet ve Ebü'l-Âliye:

Ebü'l-Âliye (90/709) şöyle demiştir: "Size Peygamberinizin sünnetine, fitneye düşmeden önce ashâbın yaşadığı sünnete uymanızı tavsiye ederim."³¹

Sünnet ve Urve b. ez-Zübeyr:

Urve b. ez-Zübeyr (93/712) "Sünnete uyun sünnete... Çünkü Hz. Peygamber'in sünneti dinin temelidir." demiştir.³²

Tâbi'nin sünnet karışısındaki tavrını Ebü'l-Âliye ve Urve'nin sözlerinden sonra, zühd ve takvâ sahibi halîfe Ömer b. Abdilazîz hakkındaki şu rivayetle bitirmek istiyoruz: "Hz. Peygamber'in açık sünnetinin mevcut olduğu bir konuda, hiç bir kimsenin kendiliğinden hüküm vazetme yetkisi yoktur, diye halka yazılı tamim göndermiştir."³³

Eskiden beri hiç bir toplum, sathî düşünen, hadislerin gerçek yüzlerini göremeyen

ale'l-Mezâhibi'l Erbaa, III, 1-20. (Çev.)

29 Dârimî, *es-Sünen*, I, 66.

30 *er-Raddü alâ Siyeri'l-Evzâî*, 131.

31 el-Hervezî, *es-Sünne*, 8.

32 el-Mervezî, *es-Sünne*, 29.

33 el-Mervezî, *es-Sünne*, 26.

ve herkesten farklı düşünceleri yüzündün, aklın ve mantığın kabul etmeyeceği, meşrû sebeplere dayanmayan yollara giren insanlardan hâlf olamamıştır. Bu tip kimselerin sünnete karşı tavırlarına Kur'an'daki açıklamalarla iktifa edip onun tefsirinde sünneti delil saymama şeklindeki iddialarına bir takım misaller görüyoruz. Halbuki bizzat Kur'an sünnete uyulması gerektiğini beyân etmekte, pek çok âyet, Kur'an'ı anlamada, ondan hüküm çıkarmada ve muhteviyatı ile amel etmede sünnetten istifadenin zarureti-ni tekid etmektedir.

Bunun içindir ki, Mikdâm b. Ma'dikerib'in rivayet ettiği bir hadiste Hz. Peygamber bu yola gireceklere karşı ümmetini uyarmış ve şöyle buyurmuştur: *"Biliniz ki, bana Kitap ve onunla beraber bir misli daha vahyedildi. Haberinizi olsun, yakında koltuğuna yaslanmış, karnı tok bir adam şöyle diyecek: Size Kur'an'ı tavsiye ederim. Onda bula-cağınız helalları helal, haramları da haram kabul edin..."*³⁴

Bu hadisin benzerini şu sahâbîlerden herbiri rivayet etmiştir: Ebû Hureyre,³⁵ Ebû Râfi,³⁶ İrbân b. Sâriye,³⁷ Câbir b. Abdillah³⁸ ve Abdullah b. Abbas.³⁹

Hz. Ömer de bir konuşmasındaki şu sözüyle herhalde buna işaret etmiş olmalı: "Dikkat edin, bazı kimseler," recm de neymiş? Allah'ın Kitab'ında sadece celde var" diyorlar. Oysa Rasûlullah recm cezası vermiştir. O'ndan sonra biz de recm uyguladık."⁴⁰

Şayet Hz. Peygamber'in sünnetine uymamızı farz kılan bu rivayetler bulunmasaydı bile, daha önce gördüğümüz gibi, onların mefhumları hiç şüphesiz Kur'an âyetlerinden de anlaşılmaktadır.

Birinci asrın son çeyreğinde müslümanlar bölünmüş, Emevî - Haşimî çekişmeleri yüzünden Hârîcîler ve Şîa Ehl-i Sünnetten ayrılmışlardır. Buna rağmen o günlerde Hz. Peygamber'in sünnetini inkâr eden hiçbir fırka mevcut değildi. Mâmaafih sünnetin isbâtı yolunda ihtilâfa düşmüşlerdir. Fakat onlar İslâmî kaynaklardan birisi olması bakımından sünneti inkâr etmemişlerdir.

34 Ebû Dâvûd, *Sünne*, 6, hadis nu. 4604; İbn Hanbel, *Müsned*, IV, 131, 132, 133; İbn Mâce, *Mukaddime*, 2; Hatîb Bağdâdî, *el-Kifâye*, 8-9.

35 İbn Hanbel, *Müsned*, II, 367; İbn Mâce, *Mukaddime*, 2.

36 Ebû Dâvûd, *Sünne*, 6, hadis nu. 4605; İbn Hanbel, *Müsned*, IV, 8; İbn Mâce, *Mukaddime*, 2; Hatîb Bağdâdî, *el-Kifâye*, 10.

37 Ebû Dâvûd, *Harâc*, Hadis nu. 3050; Hatîb Bağdâdî, *A.g.e.* 9.

38 Hatîb Bağdâdî, *A.g.e.* 10-11.

39 Hatîb Bağdâdî, *A.g.e.* 11.

40 Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, hadis nu. 196. Bunu 156 numaralı hadis ile karşılaştırınız.